

Ο ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΟΣ ΚΑΙ ΕΞΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΑΛΑΙΟΗΜΕΡΟΛΟΓΙΤΩΝ

Κώστας Δικαίος, επιστημονικός συνεργάτης Π.Δ. 407
Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης

Εισαγωγή

Η εισήγηση προσεγγίζει την εξουσία με την ευρεία της έννοια, όπου εξουσία είναι η ρύθμιση της συμπεριφοράς των άλλων. Έτσι προτίθεται να εξετάσει την ιδεολογία και τον εξουσιαστικό λόγο της εκκλησίας του πατρώου εορτολογίου (παλαιοημερολογίτες) όπως αυτή διαφαίνεται μέσα από τα φυλλάδια και τα έντυπα παραεκκλησιαστικών οργανώσεων και ομάδων ακραιφνών ορθοδόξων, κυρίως του «Πανελληνίου Ομολογιακού Συλλόγου Εθνικών και Ορθοδόξων Παραδόσεων Άγιοι Κωνσταντίνος και Ελένη» (ΠΟΣΕΟΠ), του «Ελληνορθοδόξου Κινήματος Σωτηρίας» (ΕΛΚΙΣ) και του συλλόγου «Ιωάννης Ι. (sic!) Θεολόγος». Επίσης θα εξεταστούν και εκδόσεις της επίσημης Εκκλησίας της Ελλάδος, αλλά και άλλες εκδόσεις της Αποστολικής Διακονίας, καθώς και εκδόσεις διαφόρων μητροπόλεων.

Από τα κείμενα των (παλαιοημερολογίτικων) φυλλαδίων που προτείνουν ορισμένη συμπεριφορά, με την οποία δε θα διαφωνούσε και η επίσημη Εκκλησία της Ελλάδος (και εδώ θα γίνει μία σύγκριση), γίνεται σαφές ότι οι παραεκκλησιαστικές οργανώσεις (αλλά και η επίσημη Εκκλησία) αποσκοπούν σε μια μορφή εξουσίας (ρύθμισης συμπεριφοράς), χωρίς όμως να έχουν οι ίδιες την δυνατότητα να επιβάλλουν ποινές, κάτι το οποίο αφήνουν στην παντοδυναμία του άρχοντα του κόσμου Ιησού Χριστού (οι άλλες δύο μορφές της Αγίας Τριάδας παίζουν ελάχιστο ρόλο και τιμώνται με ελάχιστες αναφορές στα φυλλάδια των παραεκκλησιαστικών). Έτσι βρισκόμαστε αντιμέτωποι με μια ιδιαίτερου τύπου εξουσία, που δεν είναι συνυφασμένη με την (νομιμοποιημένη) απειλή χρήσης βίας, ενώ, εν παραλλήλω, απειλεί με κυρώσεις.

Ενδεικτικά μπορούμε να αναφέρουμε ότι τα φυλλάδια-έντυπα αυτά καταπιάνονται με μια σειρά από θέματα από τη Συνθήκη του Schengen και το «ηλεκτρονικό φακέλωμα» ως την εθνική άμυνα, και από τους γραμμικούς κώδικες αναγνώρισης προϊόντων ως τα καζίνο, απορρίπτοντας την προς το παρόν εφαρμοζόμενη ευρωπαϊκή προοπτική της χώρας (Schengen) και προσπαθώντας να ρυθμίσουν κοινωνικές συμπεριφορές (από την αποδοχή των νέων ταυτοτήτων ως την προσέλευση σε

καζίνο). Εκτός από τον πρόδηλο και έκδηλο υπερσυντηρητισμό, που είναι άλλωστε και αναμενόμενος, έχουμε να παρατηρήσουμε μια σειρά από θέματα όπως οι απόψεις για ξένες χώρες και την εξωτερική πολιτική (Σερβία, Ισραήλ, Τουρκία, Ευρωπαϊκή Ένωση), την επιλογή του «πατρίου» ή «λατινικού» εορτολογίου (παλαιό ή νέο ημερολόγιο) που θεωρείται ως το δεύτερο σχίσμα κ.λπ. Παράλληλα, αναφορά και ανάλυση θα γίνει και σε εκδόσεις της επίσημης Εκκλησίας. Στο σημείο αυτό θα γίνουν αναφορές στις πολιτικές διαστάσεις και στην υπόρρητη πολιτική ιδεολογία των φυλλαδίων.

Αυτό που έχει εξίσου μεγάλη σημασία με τις θέσεις και απόψεις είναι ο τρόπος αιτιολόγησης της απαίτησης για τη συγκεκριμένη συμπεριφορά. Η τρομοκρατία και η υποκρυπτόμενη απειλή «πνευματικού θανάτου» και τιμωρίας στην κόλαση είναι συστατικά μέρη της ιδεολογίας και της ιδεολογικής πρότασης. Είναι σημαντικό ότι η απειλή αυτή δεν αναφέρεται σε πιθανή επιθετική συμπεριφορά των συντακτών των φυλλαδίων σε περίπτωση μη συμμόρφωσης με τις επιταγές τους, αλλά σε οιονεί προειδοποίηση επερχόμενων δεινών από δυνάμεις εκτός του ελέγχου των συντακτών.

Η εισήγηση προτίθεται να προσεγγίσει και αναλύσει τα πρότυπα και προτάγματα συμπεριφοράς, όπως αυτά προκύπτουν μέσα από τα «ορθόδοξα φυλλάδια» και τις εκδόσεις της Αποστολικής Διακονίας, αλλά επίσης και μερικών μητροπόλεων (π.χ. Φλωρίνης), τις απόψεις τους για τη σχέση κράτους-Εκκλησίας, και την απόπειρα νομιμοποίησης της ρύθμισης αυτής της συμπεριφοράς. Τέλος, θα αποπειραθεί να βγάλει ορισμένα συμπεράσματα, τα οποία σχετίζονται με μία κατά Weber τυπολογία νομιμοποίησης και μία κατά Marx σχέση πολιτείας-θρησκείας. Παλαιότερες εργασίες στο χώρο αυτό, όπως των Λάμπρου Χλιαουτάκη (1993) για τη στάση της Εκκλησίας έναντι του AIDS και τη μελέτη του εξουσιαστικού λόγου ως μέσου άσκησης εξουσίας (σε στενότερα πλαίσια από την προτεινόμενη εισήγηση), του Λίποβατς (1993) για τον ορθόδοξο χριστιανισμό και εθνικισμό με αναφορές στα αίτια αναγέννησης του υπό συζήτηση ιδεολογικού λόγου, του Μακρίδη (1994) για τον *fundamentalism*, της Προδρόμου (1995) για τις σχέσεις Εκκλησίας-κράτους, της Γεωργιάδου (1996) για τις σχέσεις Εκκλησίας, κράτους και κομμάτων (και την επιρροή στη συγκρότηση θέσεων για τις σχέσεις με γείτονες χώρες κ.λπ.), και πιο πρόσφατες και σύντομες συνεισφορές όπως των Μανιτάκη (1998), Ελεφάντη (1998) και Ψυχοπαίδη (1998) θα αποτελέσουν τη μεθοδολογική μας βάση. Στη συνέχεια θα γίνει και μια προσέγγιση στο περιεχόμενο αυτό καθεαυτό των φυλλαδίων, αλλά και τα ιδεολογικά προτάγματα της επίσημης Εκκλησίας, κάτι που πιστεύουμε ότι μέχρι σήμερα απουσιάζει από την ελληνική βιβλιογραφία.

Η εισήγηση θα αποτελείται από τέσσερα μέρη:

Στο πρώτο μέρος θα αναλύεται ένας ορισμός της εξουσίας ως ρύθμισης συμπεριφοράς, η πολιτική διάσταση των σχέσεων Εκκλησίας-πολιτείας και Εκκλησίας-κράτους-πολίτη και των απόψεων για τη θέση της χώρας στο διεθνές περιβάλλον.

Το δεύτερο και το τρίτο μέρος αποτελούν το εμπειρικό τμήμα της εισήγησης.

Στο δεύτερο μέρος θα παρουσιάζονται και θα αναλύονται οι θέσεις των παλαιοημερολογίτικων φυλλαδίων και εκδόσεων της Εκκλησίας ως προς την καθ' ημέραν συμπεριφορά των ανθρώπων (ηλεκτρονικές ταυτότητες, καζίνο, γραμμωτοί κώδικες κ.λπ.), τη θέση της χώρας (αντιπαλότητα έθνους και «εβραιο-σιωνιστών-σατανιστών», σχέσεις με τους «Λατίνους» και τον πάπα, δεύτερο σχίσμα) και, γενικότερα, η ιδεολογία και τα προτάγματά τους. Παρενθετική αναφορά θα γίνει στις γλωσσικές αδυναμίες των φυλλαδίων, που τα καθιστούν ενίοτε από μη-κατανοητά έως διασκεδαστικά.

Στο τρίτο μέρος θα εξεταστεί η απόπειρα νομιμοποίησης (ή, ορθότερα, αυτονομιμοποίησης) της εντολής συμπεριφοράς που εξετάστηκε στο προηγούμενο μέρος. Οι κύριοι άξονες είναι η τρομοκρατία (μέσα από την *Αποκάλυψη* του Ιωάννου και την *Παλαιά Διαθήκη* (ενώ πρέπει να σημειωθεί ότι οι αναφορές στα Ευαγγέλια είναι ελάχιστες), και η παράδοση.

Το τελευταίο μέρος θα αποπειραθεί να βγάλει κάποια συμπεράσματα και να κάνει κάποια σχόλια. Θα, γίνει ξανά μια αναφορά στον ορισμό της εξουσίας ως ρύθμισης της συμπεριφοράς και κατόπιν θα γίνει μια εξέταση της νομιμοποίησης με βάση την τυπολογία του M. Weber οδεύοντας προς την «παραδοσιακή» νομιμοποίηση με παράλληλες αναφορές στην μελέτη του για το θρησκευτικό φαινόμενο. Τέλος, θα εξεταστεί το παράδοξο ότι τόσο η επίσημη Εκκλησία όσο και οι οργανώσεις των παλαιοημερολογιτών από την μια πλευρά στρέφονται κατά της νεωτερικότητας και του ορθολογισμού, ενώ, από την άλλη, η θέση των δεύτερων στο κοινωνικό σύστημα και γίνεσθαι είναι συμβατή με τη νεωτερικότητα, καθώς βρίσκονται και αφορούν (τυπικά) στην ιδιωτική σφαίρα της ζωής των πολιτών, μια και αποτελούν νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου, ενώ οι μεταξύ τους σχέσεις (Εκκλησίας, παλαιοημερολογιτών) είναι από ανταγωνιστικές έως εχθρικές.

Μέρος πρώτο: Θεωρητικές προϋποθέσεις

Εξουσία ως ρύθμιση συμπεριφοράς

Στην παρούσα εισήγηση δεν επιθυμούμε να κάνουμε μια λεπτομερή προσέγγιση των θεωριών περί εξουσίας, ούτε να εμπλακούμε σε συζήτηση περί πολιτικής ή κοινωνικής (ή ό,τι άλλο) εξουσίας.

Επίσης έχουμε υπόψη τη δυσκολία τόσο στα ελληνικά όσο και σε άλλες ευρωπαϊκές γλώσσες να διασαφηνισθούν οι όροι εξουσία-βία-δύναμη-ισχύς-αυθεντία (και ενίοτε και επιρροή). Σε γενικές γραμμές βρισκόμαστε εν προκειμένω κοντά στο πλουραλιστικό μοντέλο και, εν πάση περιπτώσει, δεν αναφερόμαστε στην πολιτική εξουσία με τη στενή της έννοια.

Αντίθετα, προσεγγίζουμε την εξουσία ως μια σχέση, όπου το ένα από τα δύο μέρη έχει τη δυνατότητα να ρυθμίζει (είτε ζητώντας συγκεκριμένη ενεργητική συ-

μπεριφορά-είτε απαγορεύοντας άλλες) την συμπεριφορά ατόμων ή ομάδων είτε επικαλούμενο μια αυθεντία (και εδώ στις λατινογενείς γλώσσες υπάρχει η ασάφεια ανάμεσα στις έννοιες του *auctoritas-authority*)¹, είτε απειλώντας με κυρώσεις.

Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφέρουμε βέβαια ότι τα υπό εξέταση έντυπα (και φυσικά και οι οργανισμοί που τα εκδίδουν) δεν είναι σε θέση να απειλήσουν με κυρώσεις που σχετίζονται με την επιβολή καταναγκασμού, με μόνη πιθανή εξαίρεση την απειλή αφορισμού, λόγω, όμως, των προβλημάτων που αυτή μπορεί να δημιουργήσει στο μέλλον. Οι κυρώσεις που επαπειλούνται βρίσκονται εκτός του ελέγχου των αποπειρωμένων να ρυθμίσουν τη συμπεριφορά, οι οποίοι επικαλούνται μία οιονεί αποκαλυπτική γνώση των συνεπειών και προειδοποιούν για τα δεινά που θα επέλθουν.

Εκκλησία και πολιτεία· Εκκλησία και ιδεολογία· η παρούσα κατάσταση

Θα ξεκινήσουμε με μία προσέγγιση στο θεσμικό-συνταγματικό πλαίσιο από τις γνωστές και δεδομένες παραμέτρους της επικρατούσας θρησκείας, της ύπαρξης θρησκευτικής ανοχής, αλλά και της απαγόρευσης του προσηλυτισμού, όπως αυτές παρουσιάζονται στα άρθρα 3 και 13 του Συντάγματος, έχοντας υπόψη μας ότι ενίοτε το «ανεκτικό» πλαίσιο δε βρίσκει εφαρμογή.

Η θεσμική αυτή πραγματικότητα έχει αναλυθεί και προσεγγιστεί τόσο στο επίπεδο της επιστήμης του Συνταγματικού Δικαίου (π.χ. Μανιτάκης 1998), όσο και στο επίπεδο της Πολιτικής Επιστήμης (π.χ. Κοντογιώργης 1998, Ψυχοπαίδης 1998)². Επίσης, η συζήτηση έχει αναθερμανθεί τόσο λόγω της μη-συμπερίληψης των εν λόγω άρθρων στα αναθεωρητέα της επόμενης συνόδου του Κοινοβουλίου, όσο και λόγω της δράσης και του λόγου (*discourse*)³ του προ μηνών εκλεγέντος αρχιεπισκόπου Αθηνών και πάσης-Ελλάδος. Αναλυτικότερα, πιο πρόσφατη βιβλιογραφία στο αντικείμενο καλύπτεται από τις συνεισφορές των Γεωργιάδου (1996), που αναφέρεται στη διαπλοκή κράτους-Εκκλησίας όχι μόνο στο προαναφερθέν συνταγματικό επίπεδο αλλά στο επίπεδο νομοθεσίας και πολιτικής πρακτικής και ρύθμισης του καθ' ημέραν βίου αναλύοντας την καθυστέρηση «απλών» ρυθμίσεων όπως ο πολιτι-

1. Αλλά και στα νέα ελληνικά, μετά το αντιδάνειο από τα τουρκικά του βυζαντινού «αυθέντη» (έχοντας την αυθεντία) και του εφέντη, περάσαμε στον αφέντη και το αφεντικό.

2. Οι παραπομπές περιορίζονται σε σύντομα άρθρα παρεμβάσεις που είναι όχι μόνο πρόσφατα αλλά και πιο συγκεκριμένα σχετικά με τη μη-αναθεώρηση των άρθρων 3 και 13 του Συντάγματος και την εκλογή του νέου αρχιεπισκόπου Αθηνών και πάσης Ελλάδος.

3. Οι θέσεις του αρχιεπισκόπου και Χριστόδουλου είναι παλαιότερες δεδηλωμένες: «η πολιτεία έχει ύπουλο στόχο την πλήρη αποδυνάμωση της χριστιανικής Πίστεως του ελληνικού Λαού [...] στο Σύνταγμά μας έπαισαν τα ελληνοχριστιανικά ιδεώδη να αποτελούν το βάθος της παιδείας μας, έπαισε να ορίζεται πως ο ανώτατος άρχοντας οφείλει να είναι χριστιανός ορθόδοξος, το άρθρο περί της θρησκείας έφυγε από την πρώτη θέα που είχε και πήγε στην τρίτη» (*Ελληνορθόδοξη Αυτοσυνειδησία*, εκδόσεις Χρυσόπηγη, Αθήναι χχ, σελ. 97).

κός γάμος, η αποποινικοποίηση της μοιχείας κ.λπ. ως τη δεκαετία του 1980, αλλά και στις ανεπάρκειες των πολιτικών παρεμβάσεων από την μια πλευρά (κάτι που αναφέρει και ο Ψυχοπαίδης (1998) και της απώλειας της ικανότητας να παρεμβαίνει ευρέως στην κρατική πολιτική. Από την άλλη πλευρά, όπως παρατηρεί ο Λίποβατς (1993), η επίσημη Εκκλησία διατηρεί μια αμφίπλευρη στάση απέναντι στη Δύση (κάτι που, όπως θα δούμε παρακάτω, δεν κάνουν οι ΓΟΧ –παλαιοημερολογίτες– που έχουν σαφώς και μόνον αρνητική) και τη νεωτερικότητα. Περισσότερο συγκεκριμένα ο Λίποβατς (1993, σελ. 32) προτείνει πως «Σήμερα είμαστε μάρτυρες μιας αναγέννησης του εθνικισμού και της θρησκευτικότητας στην Ελλάδα [με αφορμές τις αλλαγές στο διεθνή περίγυρο της χώρας, την υποχώρηση του μαρξιστικού δίσκουσε κ.λπ. και τις] μισοπραγματικές και μισοφανταστικές απειλές που απορρέουν από αυτές. Πίσω από τη θρησκευτικότητα και τον εθνικισμό μαντεύει κανείς τις μεγάλες δυσκολίες που βιώνουν ψυχικά τα υποκείμενα, προκειμένου να αντιμετωπίσουν τον εκσυγχρονισμό και την οικονομική, διοικητική και πολιτιστική προσαρμογή της χώρας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα [...επαναπροσφεύγοντας στο θρησκευτικό και εθνικιστικό απωθημένο...]. «Πολλοί» Έλληνες αισθάνονται «απομονωμένοι» και «απειλούμενοι» και αναπαράγουν τα γνωστά σύνδρομα άμυνας, αυτοαπομόνωσης και αποκλεισμού», ενώ παράλληλη είναι και η προσπάθεια της Εκκλησίας «να ενεργεί [...] ως ιστορικός εκπρόσωπος του έθνους» (Ελεφάντης 1998). Οι εν λόγω μελετητές, όμως, αναφέρονται στην επίσημη Εκκλησία και κυρίως στις σχέσεις της με το κράτος και όχι στα ιδεολογικά παρακλάδια, επίσημα ή μη, και στην εν γένει ρύθμιση (ή, έστω, επιθυμία και απόπειρα ρύθμισης) της συμπεριφοράς των μελών της κοινωνίας, κάτι που προσπαθούν οι Λάμπρου-Χλιαουτάκης (1993) με αναφορά στο AIDS, όπου το AIDS παρουσιάζεται ως το αποτέλεσμα συμπεριφοράς υψηλού κινδύνου, η οποία είναι μη-χριστιανική (άρα και αμαρτωλή) αλλά όχι ως από Θεού τιμωρία. Εδώ πρέπει να αναφερθεί ότι ορισμένοι ιεράρχες της επίσημης Εκκλησίας (π.χ. Αυγουστίνος Καντιώτης) αλλά και οι Γνήσιοι Ορθόδοξοι Χριστιανοί-παλαιοημερολογίτες θεωρούν την ασθένεια αυτή ως τιμωρία από Θεού⁴. Τέλος, όπως παρατηρεί ο Μακρίδης (1994), αυτές οι απόψεις, τάσεις και στάσεις σχετίζονται με έναν *fundamentalismus*-θεμελιωτισμό (αν και προσωπικά προτιμούμε τον όρο «ζηλωτισμό», τον οποίο ο Μακρίδης δε δέχεται), στον οποίο εντάσσει και τους παλαιοημερολογί-

4. Εν παρόδω, μπορεί να αναφερθεί ότι ο Θεός προξενεί και σεισμούς, καταστροφές κ.λπ. Επί παραδείγματι, δημοσιογράφοι του «θρησκευτικο-πολιτικού» ρεπορτάζ έχουν πει στον γράφοντα (που το μεταφέρει με κάθε επιφύλαξη) ότι κατά τη διάρκεια συγκέντρωσης εμπρός από το Κοινοβούλιο εναντίον της συνθήκης Schengen, οι κραδασμοί γεωτρύπανου που κατασκεύαζε τον υπόγειο χώρο στάθμευσης εξελήφθησαν ως σεισμός-θαύμα από Θεού για να τραντάξει τους άπιστους εντός (!).

5. Στο ενδιάμεσο βρίσκεται ο Αυγουστίνος Καντιώτης (Φλωρίνης), που αναφέρει ότι «η αμαρτία γέννησε τον καρκίνο [...] τώρα τελευταία παρουσιάστηκε μια νέα ασθένεια που πλήττει αυτούς που σμίγουν αρσενικοί με αρσενικούς [και] θερίζει κυριολεκτικά όσους λατρεύουν την ακολασία [...] πρόκειται για το έπητ», *Χριστιανική Σπίθα*, Ιανουάριος 1998. Αν και η αναφορά γίνεται στην αμαρτία ως αίτιο, η όλη γραφή παραπέμπει στη λογική του εκδικητή Θεού.

τες σχετίζοντάς τον με την παραδοσιарχία και τον αντι-μοντερνισμό, το φανατισμό και το (θρησκευτικό) ριζοσπαστισμό⁶.

Παρατηρούμε ότι η σύγχρονη μελέτη του φαινομένου επικεντρώνεται στην επίσημη Εκκλησία και τις σχέσεις της με το κράτος και τις κρατικές πολιτικές και δε μελετά ιδιαίτερα τις απόπειρες ρύθμισης της καθ' ημέραν συμπεριφοράς ή τον λόγο (discourse) των παραεκκλησιαστικών. Επίσης παρατηρούμε ότι απουσιάζει μια εμπειρική προσέγγιση του φαινομένου και μια ανάλυση περιεχομένου των προταγμάτων που εκδίδονται, κάτι που θα προσπαθήσουμε στη συνέχεια.

Μέρος δεύτερο: Η ιδεολογία και τα προτάγματα συμπεριφοράς των εντύπων

Στο μέρος αυτό γίνεται μια πρώτη προσπάθεια σταχυολόγησης, αποδελτίωσης και ανάλυσης του περιεχομένου μιας πλειάδας εντύπων εκκλησιαστικών και παραεκκλησιαστικών. Εδώ πρέπει να επισημανθούν έγκαιρα οι δυσκολίες στην αυστηρά επιστημονική προσέγγιση των κειμένων-εντύπων. Στην πλειονότητά τους είναι ανυπόγραφα (η συνήθης υπογραφή είναι Ομάδα Μαχομένων –ή σε περιπτώσεις Αγωνιζομένων– Ορθοδόξων, και ενίοτε ακολουθείται από το όνομα κάποιου συλλόγου): επίσης τα έντυπα ως επί το πλείστον δεν έχουν ημερομηνία έκδοσης και επίσης δεν εκδίδονται σε τακτά χρονικά διαστήματα ή με ορισμένη σειρά (σε διαφορετικές γειτονιές κυκλοφορούν ως «νέα» έντυπα, που σε άλλες έχουν διανεμηθεί προ διετίας). Αυτό που επίσης πρέπει να παρατηρηθεί είναι ότι σε αρκετά από τα έντυπα των Μαχομένων ή Γνησίων ή Αγωνιζομένων Ορθοδόξων που οικτίζουν την επίσημη Εκκλησία, γίνονται και επαινετικές αναφορές σε ιεράρχες της. Τέλος, δεν πρέπει να διαφύγει της προσοχής μας ότι (και εδώ βρίσκουμε και εμπειρική επιβεβαίωση του Λίποβατς (1993) και του Ψυχοπαίδη (1998)) σε αρκετά από αυτά τα έντυπα γίνονται θετικές αναφορές σε πολιτικούς σχηματισμούς της άκρας Δεξιάς, ενώ στις συγκεντρώσεις των ΓΟΧ, όπου και διανέμονται τα έντυπα αυτά, διανέμονται και έντυπα εθνικιστικών οργανώσεων όπως του «Ελληνικού Μετώπου».

Δεν είναι ανάγκη να αναφερθούμε σε όλα τα έντυπα. Σε γενικές γραμμές οι αντιρρήσεις στρέφονται κατά της συνθήκης Schengen, γιατί μπορεί να φέρει το ηλεκτρονικό φακέλωμα (εδώ έχουμε ένα παράδοξο, υποστήριξη του ατόμου και της αυτονομίας του και περιορισμό των κατασταλτικών μηχανισμών του κράτους από τους αντιπάλους της νεωτερικότητας)⁷, με κύρια όμως έμφαση στην, κατά τους

6. Μια μικρή παρανόηση (ή έστω κίνδυνος παρερμηνείας) του Μακρίδη βρίσκεται στον όρο *μοντέρνο* και στην αναφορά του στις σχέσεις ορισμένων Αμερικανών φονταμενταλιστών με την τεχνολογία και την τεχνολογική πρόοδο. Στο σημείο αυτό μια διαφοροποίηση ανάμεσα στο νεωτερικό (modern), το οποίο απορρίπτεται από τους φονταμενταλιστές, και το σύγχρονο (contemporary) θα ήταν χρήσιμη.

7. Είναι πάντως γεγονός και αποτελεί πιθανή εξήγηση ότι και σε αυτή την περίπτωση οι επιφυλάξεις στρέφονται κατά μιας –υποτιθέμενης– επίθεσης κατά της ορθοδοξίας μέσω του νέου δελτίου ταυτότητας.

συντάκτες των φυλλαδίων, βεβαιότητα ότι το όλο σύστημα βασίζεται στον τρομερό αριθμό 666 που αναφέρεται στην *Αποκάλυψη* ως το σήμα του θηρίου και αποτελεί σατανική και σατανιστική ιδέα του πάπα και των σιωνιστών για να καταστρέψουν την ορθοδοξία. Το σήμα του θηρίου, όμως, δε σχετίζεται μόνο με το νέο δελτίο ταυτότητας, αλλά και με κάθε άλλη μορφή ηλεκτρονικής κάρτας. «Κανείς να μην δεχθή ηλεκτρονικές ταυτότητες με BAR CODE και 666. Διότι αυτοί [οι εχθροί του έθνους] θα το κλιμακώσουν [...με σφράγισμα 666 στο] μέτωπο όπως ακριβώς λέει η *Αποκάλυψις*» (από το ορθόδοξο έντυπο *Ηλεκτρονικό Φακέλλωμα ή Συνθήκη Σένγκεν*). Αλλά το «χάραγμα» δεν υπάρχει μόνο στις ταυτότητες: «το όνομα του θηρίου το οποίον αναφέρεται επάνω εις τις πιστωτικές κάρτες, με την επωνυμία Μάστερκαρτ που είναι όνομα του Κος ΜΑΣΤΕΡΚ ή τον αριθμό του ονόματος αυτού 666 (και το όνομά του δίνει τον αριθμό 666) [...] Και ο αριθμός αυτός, που βγαίνει από την άθροισιν των γραμμάτων λαμβανομένων ως αριθμών, κατά το ελληνικόν σύστημα, είναι εξακόσια εξήκοντα εξ ή χξς (αυτό είναι το όνομα του Αντίχριστου) ΜΑΣΤΕΡΚ=χξς» ($M=40+A=1+\Sigma=200+T=300+E=5+P=100+K=20=666$)⁸. «Η δε σφραγίδα του Αντιχρίστου [...] λέγεται γραμμικόν σύστημα ΜΠΑΡ ΚΟΝΤ [...] και πιστοποιεί την ταυτότητα κάθε ΑΝΘΡΩΠΟΥ και κάθε ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ» (δες το έντυπο *Συνθήκη Σένγκεν του Μάστερκ 666*, της οργάνωσης Ιωάννης Ι. Θεολόγος). Στην κατακλείδα του ίδιου εντύπου γίνεται σαφώς μια προσπάθεια ρύθμισης της συμπεριφοράς ή, όπως αναφέρουμε στο πρώτο μέρος, εξουσίαισης με την ευρεία έννοια, με απαίτηση την πλήρη αποστασιοποίηση από το κοινωνικό γίνεσθαι. «Δεν συμπληρώνουμε τις υπεύθυνες δηλώσεις, διότι έχουν τον επάρατο νόμο 1599/6/1986, που εψήφισε τις νέες ηλεκτρονικές ταυτότητες ΕΚΑΜ 666.

»Δεν δεχόμαστε εφόδια και περισσότερο τρόφιμα που είναι μαρκαρισμένα με την σφραγίδα του Αντιχρίστου, διότι οι καταναλωταί χαραγμένων προϊόντων ενσυνείδητως καταστούνται φορείς του χαράγματος.

»Ενώ στη ΔΕΗ έχουν βάλει το Μπαρ Κοντ ΧΑΡΑΓΜΑ 666 επάνω από το όνομα του καταναλωτή, εις τις αποδείξεις της ΕΥΔΑΠ έχουν βάλει δεξιά και αριστερά, πάνω από το όνομα, το σύμπλεγμα του αριθμού 666. Είναι πολύ σκληρή η πραγματικότητα και πολύ δύσκολα για να αποφασίσει κανείς το σωστό στην προκειμένη περίπτωση. Αυτοί που προσδοκούν τα ουράνια θα δοκιμαστούν από τα επίγεια».

Για να μη θεωρηθεί ότι τα προηγούμενα αποτελούν περιθωριακό λόγο σχετιζόμενο με τη μη-επίσημη εκκλησία, θα παραπέμψουμε στον Φλωρίνης Αυγουστίνο (Καντιώτη) που στη *Χριστιανική Σπίθα* του Δεκεμβρίου 1997 γράφει: «Οι δε ορθόδοξοι χριστιανοί έχομεν ένα ακόμη λόγον να εναντιούμεθα εις [το ηλεκτρονικό φακέλλωμα]. Και ο λόγος είνε, ότι όργανον λειτουργίας [του] είνε ο μισητός αριθμός 666, ο οποίος στιγματίζεται από την ιεράν *Αποκάλυψιν*», ενώ σε άλλο ορθόδοξο φυλλάδιο (χωρίς τίτλο, ημερομηνία και ανυπόγραφο) ο αρχιεπίσκοπος Αθηνών (Σερα-

8. Εδώ πρέπει να παρατηρηθεί ότι δεν υπάρχει κος Μάστερκ που να διευθύνει κάποια τράπεζα ή κάτι παρόμοιο, αλλά μία πιστωτική κάρτα με σήμα mastercard για σαφώς διαφημιστικούς λόγους.

φείμ) φέρεται ειπών «δεν πρέπει να βγη το θρήσκευμα από τις νέες ταυτότητες. Δεν δεχόμαστε μαγνητική λωρίδα ούτε ΕΚΑΜ 666». Από την άλλη πλευρά, είναι γεγονός ότι στο περιοδικό «*Νεανικοί Προβληματισμοί*» που εκδίδεται από την Αποστολική Διακονία της Ελλάδος με απόφαση της Διαρκούς Ιεράς Συνόδου, στο τεύχος 39 (Ιούλιος/Αύγουστος 1998) υπάρχει άρθρο που παρουσιάζει φιλικά και θετικά το παγκόσμιο διαδίκτυο (Internet) και καταλήγει ευχόμενο «καλό ταξίδι στους ωκεανούς της πληροφορίας» (σελ. 20). Επίσης, πρέπει να αναφέρουμε ότι σε ένα αρκετά μεγάλο αριθμό εκδόσεων της Εκκλησίας δε γίνεται τέτοιου είδους αναφορά στο 666 και την ηλεκτρονική τεχνολογία όπως στα φυλλάδια των παραεκκλησιαστικών-παλαισημερολογιτών - ΓΟΧ^{9,10}.

Έτερος μέγας εχθρός των φυλλαδίων είναι τα καζίνο. Αυτά καταγγέλλονται ως εβραϊκά και κυρίως ως εβραϊκή συνομωσία κατά του Ελληνισμού. Η βλάβη δε του Ελληνισμού επιτυγχάνεται μέσα από το χάραγμα 666, στο οποίο επιβάλλονται όλοι οι εισερχόμενοι στα ευαγή αυτά ιδρύματα μέσω της φωτογράφισης (δες ανυπόγραφο φυλλάδιο «ΚΑΖΙΝΟ ΛΟΥΤΡΑΚΙΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΘΑΝΑΤΟΣ», όπου η αναφορά στα κοινωνικά προβλήματα που προξενεί η ύπαρξη του καζίνο (απώλεια περιουσιών, ενίοτε υπόνοιες απίτων αυτοκτονιών, τοκογλυφία κ.λπ.) παρουσιάζονται ως εβραϊκή συνομωσία ενώ, τέλος, γίνεται η σύνδεση με το 666 της *Αποκάλυψης* και τις ασφαλιστικές κάρτες υγείας). Επίσης ανυπόγραφο ορθόδοξο έντυπο (προφανώς του ΕΛΚΙΣ) «Ο ΕΞΟΛΟΘΡΕΥΤΗΣ ΑΝΤΙΧΡΙΣΤΟΣ 666 ΘΑ ΣΤΕΦΘΗ ΩΣ Ο ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΚΥΒΕΡΝΗΤΗΣ» καταγγέλλει τα αυτά (χάραγμα από τους Εβραίους κ.λπ.) αναφερόμενο και στο καζίνο της Χαλκιδικής της εταιρείας Porto Carras. Και σε αυτό το φυλλάδιο η κατακλείδα συνδέει τα πάντα με τις κάρτες και το 666. Ίσως κάποιος αντιπάρει ότι αυτά αποτελούν τα γραφόμενα μερικών περιθωριακών έως και γραφικών ομάδων ή ατόμων. Κάτι τέτοιο, όμως, δεν ευσταθεί! Το πρώτο από τα δύο φυλλάδια περιλαμβάνει και εγκύκλιο του μητροπολίτη Κορίνθου Παντελεήμονος της 19/2/1996 (αριθμός πρωτ. 427) προς τους ευλογημένους χριστιανούς της Κορινθίας που στρέφεται κατά του εβραϊκού καζίνο και μεταξύ άλλων αναφέρει: «Εμείς, πρέπει να αντισταθούμε σθεναρά, γιατί [...] δεν θέλουμε την πόλη μας κοσμοπολίτικη, με πανοπερμία λαών και θρησκειών. Δεν την θέλουμε πνιγμένη στην πολυκοσμία, με τα οδυνηρά επακόλουθά της¹¹. «Δεν

9. Αξίζει τον κόπο να αναφερθεί ότι μερίδα τουλάχιστον των ΓΟΧ στρέφεται τώρα πια κατά του Αθηνών κ. Χριστόδουλου γιατί δεν είναι διαπρύσιος κατά της συνθήκης Schengen και του 666, προτείνει στους νέους τη χρήση του Internet κ.λπ. Αυτά γίνονται είτε μέσα από τις σελίδες των εφημερίδων *Νέοι Άνθρωποι* και *Ελεύθερη Ώρα*, είτε σε εκπομπές του τηλεοπτικού σταθμού *Τηλε-Τώρα*, που όλα ανήκουν στο αυτό συγκρότημα. Εκτός από το γεγονός ότι μια φανατική μερίδα πιστών κάνει κριτική στον αρχιεπίσκοπο, παρατηρούμε τις σχέσεις των ΓΟΧ με την άκρα Δεξιά.

10. Γενικότερα είναι σωστό να παρατηρηθεί ότι ο λόγος του περιοδικού *Νεανικοί Προβληματισμοί* τουλάχιστον στα τεύχη 38 και 39, δεν είναι του ίδιου τύπου με τα ορθόδοξα φυλλάδια (παρά μόνο σε εξαιρέσεις): τα θέματα καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα περιλαμβάνοντας και μη-εκκλησιαστικά, μη-θρησκευτικά ζητήματα.

11. Προφανώς όμως όχι το κυκλοφοριακό, το θόρυβο, τη ρύπανση...

θέλουμε να χάσουμε τη πολιτισμική μας ταυτότητα, τις παραδόσεις μας.[...]. Δεν θέλουμε Εβραϊκές επιχειρήσεις». Ένας ακόμη ιεράρχης, ο Φλωρίνης Αυγουστίνος (Καντιώτης), στρέφεται κατά των καζίνο (και κυρίως εκείνου της περιοχής του) και αναφερόμενος σε μήνυμα του Ιερού Συνδέσμου Κληρικών Ελλάδος γράφει: «όχι άλλα καζίνα εις την χώραν μας, όχι άλλες "νόμιμες" ληστείες της νεολαίας, όχι άλλες νάρκες στα θεμέλια της ελληνικής οικογενείας, όχι πλέον ξεπούλημα της φιλάτης πατρίδος μας εις τους αντιχριστούς εμπόρους των εθνών. Η Ελλάς, η Πατρίς των πατρίδων, πρέπει να ζήση και θα ζήση γιατί το θέλει ο Θεός¹²» [...] Ως Εκκλησία, όπως ήδη εδηλώσαμε, είμεθα αποφασισμένοι να φθάσωμεν μέχρι και του αφορισμού των υπευθύνων, ο οποίος αποτελεί το έσχατον όπλον» (Χριστιανική Σπίθα, Ιανουάριος 1998). Παρατηρούμε ότι ιεράρχες της επίσημης Εκκλησίας χρησιμοποιούν λόγο και σκεπτικό αρκετά παρεμφερή με αυτόν των παλαιοημερολογιτών-ΓΟΧ. Τόσο στην αντίδραση έναντι των εβραίων (για το 666 μιλήσαμε νωρίτερα), όσο και σε υπεράσπιση μιας πτωχής πλην τιμίας Ελλάδος. Αλλά ούτε ο λόγος του Κορίνθου είναι περιθωριακός μέσα στην επίσημη Εκκλησία. Άλλος ιεράρχης, ο τότε Δημητριάδος Χριστόδουλος, αρκετά νωρίτερα (την περίοδο 1979-80) έγραψε¹³: «Με την Ευρώπη μας χωρίζουν ακόμη οι διαφορές στη νοοτροπία, στην ιστορία, στην επιστήμη. Εμείς είμαστε λαός παραδοσιακός, συντηρητικός». (σελ. 63). Το άρθρο-ομιλία συνεχίζει με αναφορές στους κινδύνους αφομοίωσης από τους Δυτικούς, καταγγέλλει το γραικυλισμό μας (σελ. 65), και απάντηση προτείνει ότι είναι μία: «πιστότητα στις ελληνικές και ορθόδοξες αρχές μας, γνησιότητα τρόπου ελληνικής και ορθόδοξης ζωής, απεμπόλησις κάθε ύποπτης ξενικής ιδεολογίας που εισφέρει "καινά δαιμόνια"» (σελ. 66).

Όπως έχει αναφερθεί και νωρίτερα, τόσο τα υπό συζήτησιν φυλλάδια όσο και εκδόσεις σχετιζόμενες με την επίσημη Εκκλησία ασχολούνται με τις διεθνείς σχέσεις και τους μετανάστες που βρίσκονται στη χώρα μας.

Όπως αναφέραμε νωρίτερα και έχει ορθά παρατηρήσει ο Λίποβατς, η κυρίαρχη ελληνική κουλτούρα (στην οποία συμμετέχει και η Εκκλησία σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό) διακατέχεται από μια αμφίρροπη, διφορούμενη και διφυή τάση αγάπης-μίσους, εμπιστοσύνης-φόβου προς τη Δύση.

Αντίθετα, ο λόγος των παλαιοημερολογιτών στην προκειμένη περίπτωση είναι σαφέστατος. «ΟΧΙ ΣΤΗΝ ΕΝΩΣΗ ΤΗΣ ΠΑΝΘΡΗΣΚΕΙΑΣ (ΑΙΡΕΣΕΩΝ) ΤΟΥ ΠΑΠΑ ΠΟΥ ΘΑ ΠΡΟΣΚΥΝΗΣΟΥΝ ΤΟΝ ΑΝΤΙΧΡΙΣΤΟ 666»¹⁴, «Από τη μια ζητάνε (μόνο από εμάς τους Έλληνες) να απαλειφθεί το Χριστιανός Ορθόδοξος από την ταυτότητα ΓΙΑ ΝΑ ΜΠΟΡΕΙ ο Πάπας να εγειρή θέμα θρησκευτικών μειονοτήτων και στην Ελλάδα όπως και

12. Το μήνυμα των κληρικών: οι αντίχριστοι έμποροι των εθνών δεν κατονομάζονται αλλά υποθέτουμε ότι είναι οι εβραίοι μία ακόμη φορά!

13. *Ελληνορθόδοξη Αυτοσυνειδησία*, εκδόσεις «Η Χρυσοπηγή», Αθήνα. χχ. Το βιβλίο περιλαμβάνει ομιλίες της περιόδου 1979-80 (βλ. σελ. 10).

14. Από το Ο ΕΞΟΛΟΘΡΕΥΤΗΣ ΑΝΤΙΧΡΙΣΤΟΣ 666 ΘΑ ΣΤΕΦΘΗ...»

στην Σερβία και μ' αυτό το τρόπο να διεκδικήση μερίδιο πχ Καθολικών ή Μουσουλμάνων κ.ο.κ. στην Ορθόδοξη Ελλάδα. [...]. Είναι λοιπόν το θρήσκευμα έστω και στις ταυτότητες δικλίδα ασφαλείας απέναντι στο θηρίο της Ρώμης και της ΕΟΚ, απέναντι στον Βατικάνιο Χίτλερ. [...]. Τον Πάπα να καταράσθε διότι αυτός είναι η αιτία της καταστροφής. [...] Μάς έπεισαν αφ' εταίρου απατεωνίστικα ότι η Ένωση, η Ευρώπη και το Εθνοκτόνο Μάαστριχτ είναι ΜΟΝΟΔΡΟΜΟΣ. Γιατί άραγε; Μήπως μας θελαν γερμανικά Ρομπότ, αμερικάνικα Ρομπότ, ή ό,τι άλλο αποφασίσουν οι ΜεγαλοΣιωνιστές της Λέσχης Μπίλντεμπεργκ και του ΝΑΤΟ ή της ΝSΑ... [...] [και η απάντηση μεταξύ άλλων περιλαμβάνει] το 1940-44 σταματήσαμε την φοβερή πολεμική μηχανή και γίναμε εμείς (και οι Σέρβοι) η αφορμή να μην κυριαρχήσει στον Κόσμο ο Φασισμός και ο Ναζισμός τον Παπικού Μουσολίνι και του Αποκρουφιστή-σατανιστή Χίτλερ και τόσων άλλων Ολοκληρωτισμών και Σιωνιστικών σχεδίων του Μάαστριχτ και της ΣΕΝΓΚΕΝ, (οι κίνδυνοι όμως παραμένουν καθώς η συνθήκη προβλέπει ελεύθερη διακίνηση πολιτών της ΕΕ στα κράτη μέλη και η τουρκία μπορεί να ενταχθεί σε αυτήν. Τότε] 70.000.000 Τούρκοι θα μπαινοβγαίνουν ελεύθερα [...] Αλοίμονό σου Ελλάδα αν δεχθής την συμφωνία Σένγκεν. Γιατί θα δούμε πάλι Πασά στα Γιάννενα»¹⁵. Δε θα επεκταθώ σε άλλα –παλαισημερολογίτικα– φυλλάδια για να παρουσιάσω τον αντιδυτικισμό τους. Θα αναφερθώ, όμως, και πάλι σε έκδοση της Αποστολικής Διακονίας. Στο περιοδικό *Νεανικοί Προβληματισμοί*, τ. 38 (5/6/1998) και σε άρθρο του Σπύρου Δελάλη «Κληρονόμοι ή Χρησικτήτες» βρίσκουμε ότι οι ξένοι πολιτισμοί, ζηλοφθονούντες την υπεροχή του ελληνικού, «τελευταία (...) εξάγουν και πολιτιστικούς ρύπους με την μορφή χουλιγκάνων, ναρκωτικών, μαφίας, δαιμονιστών, λαθρομεταναστών και άλλων γενικά αηδιαστικών μορφών-παρασκευασμάτων από τις λεγόμενες πολιτισμένες κοινωνίες τους»¹⁶. Κλείνω τη συζήτηση για τη διεθνή θέση και σχέση της χώρας με μια σύντομη αναφορά στον πρόλογο του βιβλίου του νυν αρχιεπισκόπου Αθηνών (τότε Δημητριάδος) *Ελληνορθόδοξη Αυτοσυνειδησία* στον οποίο αναφέρει ότι το έθνος βρίσκεται (στα τέλη της δεκαετίας του 1970-αρχές του 1980) αντιμέτωπο με τρεις δυνάμεις: τον ισλαμισμό, τον σλαβισμό και τον δυτισμό, αν και η στάση έναντι της Δύσης στα άρθρα βρίσκεται πιο κοντά στο «αμφίρροπο» (κατά Λίποβατς) παρά στο ευθέως απορριπτικό όπως με τους ΓΟΧ.

15. Από το ορθόδοξο έντυπο *ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΦΑΚΕΛΩΜΑ* ή *ΣΥΝΘΗΚΗ ΣΕΝΓΚΕΝ* του Σωματείου Αγίου Κωνσταντίνος και Ελένη, ένα από τα λίγα «ενυπόγραφα». Υπάρχουν πάντως πολλά στοιχεία (από το ύφος ως τα τυπογραφικά στοιχεία και από αναφορές ονομάτων ως αριθμούς τηλεφώνων), που μας κάνουν να πιστεύουμε ότι τα περισσότερα φυλλάδια έχουν την αυτή προέλευση ακόμη και όταν αλλάζει ή παραλείπεται το όνομα του φορέα.

16. Στο σημείο αυτό αξίζει μια σύντομη αναφορά όχι μόνο στις λογικές ασυνέχειες των κειμένων (π.χ. η Γερμανία εξάγει λαθρομετανάστες στη Ελλάδα), αλλά και στις γλωσσικές υπερβολές και αστοχίες κυρίως των φυλλαδίων. Παρά την προσπάθεια χρήσης της καθαρεύουσας, συχνά γίνονται λάθη στο τρίτο ενικό της παθητικής φωνής το οποίο γράφεται με -ε, ενώ τα κείμενα παρουσιάζουν και σολοικισμούς, κακή χρήση των παραθεμάτων κ.λπ. Ενίοτε τα κείμενα καθίστανται δυσνόητα για τον απαιτητικό και διασκεδαστικό για τον φιλοπαίγμονα.

Μια σύντομη, τέλος, αναφορά στο θέμα των λαθρομεταναστών. Οι αναφορές δεν είναι ιδιαίτερα τακτές αλλά πάντα εχθρικές. Δύο φυλλάδια που παρουσιάζουν όμοιες γραμματοσειρές και ύφος και βρέθηκαν στη περιοχή Ομονοίας με χρονική διαφορά μερικών ημερών, το χρονικά πρώτο (ίσως συμπτωματικά) αναφέρει τη συνθήκη Σένγκεν, τις φορο-ταυτότητες 666, τους Εβραίους κ.λπ. και συμπληρώνει «ΕΞΩ ΟΛΟΙ ΟΙ ΛΑΘΡΟΜΕΤΑΝΑΣΤΑΤΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΩΡΑ», ενώ το δεύτερο αναφέρεται στο υπό (ιδρυσιν τζαμί και κατόπιν προειδοποιεί ότι η φυλή¹⁷ είναι προ αφανισμού και καταλήγει «ΟΧΙ ΔΟΥΛΕΙΑ ΚΑΙ ΣΠΙΤΙ ΣΕ ΚΑΝΕΝΑ ΛΑΘΡΟΜΕΤΑΝΑΣΤΗ. Ο ΠΟΙΟΣ ΕΛΛΗΝΑΣ ΔΙΝΕΙ ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΕ (ΛΑΘΡΟ)ΜΕΤΑΝΑΣΤΗ, ΚΑΙ ΟΧΙ ΣΕ ΑΝΕΡΓΟ ΕΛΛΗΝΑ ΕΙΝΑΙ ΠΡΟΔΟΤΗΣ» (κατά το πρώτο έντυπο, προδότης είναι ο μη ορθόδοξος Έλληνας). Με την αναφορά αυτή που ενδεικνύει τις σχέσεις παραεκκλησιαστικών και εθνικιστών, σε συνδυασμό με το γεγονός της διανομής φυλλαδίων πολιτικών οργανώσεων σε συγκεντρώσεις ΓΟΧ, κλείνουμε την εμπειρική προσέγγιση στο λόγο των φυλλαδίων, συγκεφαλαιώνοντας ότι βρίθουν προταγμάτων συμπεριφοράς σε διάφορα επίπεδα (γραμμωτοί κώδικες προϊόντων, ηλεκτρονικές κάρτες, παρουσία σε καζίνο), άποψη για τη διεθνή θέση της χώρας κ.λπ., ενώ παρόμοιες απόψεις βρίσκονται και σε εκφορές είτε της επίσημης εκκλησίας είτε προβεβλημένων στελεχών της.

Μέρος τρίτο: Νομιμοποίηση-αυτονομιοποίηση των προταγμάτων

Ένα πρόταγμα συμπεριφοράς (που μπορεί να αναφέρεται είτε στη χρήση καρτών είτε στην είσοδο σε καζίνο κ.λπ.) πρέπει να έχει δικαιολογητική-νομιμοποιητική βάση. Πρέπει, με άλλα λόγια, είτε να επικαλείται έναν σημαντικό λόγο (reason-αίτιο), είτε να υπόσχεται μελλοντικά οφέλη, είτε να απειλεί με κυρώσεις (ή, τέλος, έναν συνδυασμό όλων).

Τα υπό εξέτασιν φυλλάδια-έντυπα απειλούν με κυρώσεις, οι οποίες, όμως, βρίσκονται εκτός του ελέγχου και –ίσως ακόμη-ακόμη– των επιθυμιών των συντακτών. Έτσι μπορούμε πιθανώς με μιλήσουμε για «προειδοποιήσεις» παρά για «απειλές». Εν πάση περιπτώσει, η πλειονότητα των αναφορών της επερχόμενης καταστροφής γίνεται στην *Αποκάλυψη* του Ιωάννη και στα δεινά που περιμένουν τον άνθρωπο είτε από την έλευση του θηρίου (Αντιχρίστου 666), είτε από την τιμωρία των υποκυψάντων σε αυτά από το αρνίο το εσφαγμένο (Χριστό). Υπάρχει δε και συγκεκριμένο ορθόδοξο έντυπο, *Η ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ ΙΩΑΝΝΟΥ (ΣΕ ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΛΗΨΗ)* το οποίο παρουσιάζει το εν λόγω έργο της Αγίας Γραφής ευρισκόμενο μεταξύ προειδοποιήσεων και υποσχέσεων για μέλλουσα ζωή με μια μόνο αναφορά στο 666 (και αυτή στα πλαίσια της παρουσίασης της *Αποκάλυψης*) και χωρίς πουθενά

17. «Είναι άξιο αναφοράς ότι το πέρασμα από τον όρο έθνος (βασικό συστατικό στοιχείο του οποίου είναι η ορθοδοξία) στον όρο λαός και κυρίως στον όρο φυλή γίνεται πολύ εύκολα. Οι τρεις όροι χρησιμοποιούνται σχεδόν ως ταυτόσημοι, κάτι που συμβαίνει και σε όλο τον ακροδεξιό λόγο.

να γίνεται αναφορά σε ηλεκτρονικές κάρτες, καζίνο κ.λπ. Τα μόνα προτάγματα είναι μιας ηθικής-χριστιανικής-ελεήμονος συμπεριφοράς. Τα υπό συζήτηση έντυπα παραπέμπουν κατά κύριο λόγο στην *Αποκάλυψη* του Ιωάννη και δευρευδόντως στην *Παλαιά Διαθήκη*¹⁸. Οι αναφορές στα Ευαγγέλια είναι αριθμητικά ελάχιστες. Τα πάντα εμφανίζονται ως θέληση του κυρίαρχου του κόσμου Ιησού Χριστού ή ως η πάλη του με τον Αντίχριστο. Οι δύο άλλες μορφές της Αγίας Τριάδος τιμώνται με μηδενικές έως ευάριθμες αναφορές. Τέλος, πολύ συχνές είναι οι αναφορές σε παράδοση, ιστορία (-μας, που είναι συνώνυμο με την παράδοση), έθνος και ορθοδοξία (τα οποία είναι επίσης σχεδόν συνώνυμα) και ενίοτε φυλή.

Αντίθετα, για την επίσημη Εκκλησία αυτό που παίζει σημαντικότερο ρόλο είναι η παράδοση (οι άλλοι παράγοντες αναφέρονται επίσης αλλά δευτερευδόντως).

Μέρος τέταρτο: Συμπεράσματα

Παρατηρούμε ότι τα «ορθόδοξα φυλλάδια» των παραεκκλησιαστικών-παλαιοημερολογίτικων οργανώσεων κατευθύνονται προς μια εξουσία (όπου εξουσία η ρύθμιση συμπεριφοράς) μέσα από τον τρόμο, και μια πολιτική μέσα από την απόρριψη για οτιδήποτε δεν είναι παραδοσιακό-συντηρητικό. Ο αναγνώστης των φυλλαδίων-εντύπων τρομοκρατείται και απειλείται με κυρώσεις, οι οποίες είναι μεν βαρύτερες, παραπέμπουν δε σε πίστη και παραδόσεις (*Αποκάλυψη*). Εδώ παρουσιάζεται ένας κάπως παράδοξος συνδυασμός δυο Weber-ιανών ιδεών τύπων. Από την μια πλευρά έχουμε πίστη σε μια παράδοση και σε «μια πίστη ότι καθημερινή επανάληψη αποτελεί έναν απαραίτητο όρο συμπεριφοράς» (M. Weber 1948, reprinted 1985, 296), ενώ από την άλλη, ο ίδιος ο Ιησούς παρουσιάζεται ως ένας οιονεί χαρισματικός ηγέτης (*ibid*, 295), ο οποίος πρέπει πάση θυσία να ακολουθηθεί, άλλως οι συνέπειες για τον μη-ακόλουθο θα είναι οικτρές. Παρόμοιος λόγος παρουσιάζεται σε περιπτώσεις και σε έντυπα της επίσημης Εκκλησίας ή λειτουργών της, αν και το βάρος σε αυτά πέφτει κυρίως στην υποστήριξη της παράδοσης (εκκλησιαστικής, εθνικής κ.λπ.) παρά στην απειλή αποκαλυπτικών κυρώσεων. Το γεγονός είναι ότι ο λόγος (discourse) της επίσημης Εκκλησίας (ή έστω υψηλόβαθμων λειτουργών της) και των παλαιοημερολογιτών σε αρκετά μεγάλο βαθμό παρουσιάζουν σημαντικές ομοιότητες τόσο ως προς την επιθυμητή συμπεριφορά τον ατόμων όσο και προς την επίκληση νομιμοποιητικών αιτιών.

Από την άλλη πλευρά, πρέπει να αναφερθεί ότι οι εκφραστές των πλέον ακραίων και θεοκρατικών απόψεων αποτελούν νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου (σωματεία, συνδέσμους κ.λπ.), με άλλα λόγια ανήκουν στην ιδιωτική και όχι στην δημόσια (εν προκειμένω κρατική) σφαίρα. Εδώ, λοιπόν, παρατηρούμε ένα ακόμη παράδοξο. Οι ακραιφνώς θεοκρατικές απόψεις που προσδοκούν να καθορίσουν τη

18. Ένα παράδοξο που πρέπει να παρατηρηθεί είναι ότι ενώ από την μια πλευρά γίνονται αρκετές παραπομπές στην Παλαιά Διαθήκη, το αντι-εβραϊκό πνεύμα των φυλλαδίων μένει αμείωτο.

συνολική συμπεριφορά πολιτών, αλλά και πολιτείας (σε επίπεδο διεθνών συμμαχιών), βρίσκονται στην ιδιωτική σφαίρα ή σε αυτό που ο Μαρξ θα έλεγε χειραφέτηση τον κράτους από τη θρησκεία και τελείωση της πολιτικής χειραφέτησης (Κ. Μαρξ 1978, σελ. 71 επ.), κάτι το οποίο οπωσδήποτε δε θα επιθυμούσαν. Σημαντικό, όμως, ζήτημα εγείρεται όταν λειτουργοί της επίσημης (ειδικά υψηλόβαθμοι) Εκκλησίας συμμερίζονται και εκφράζουν τέτοιες απόψεις, κάτι που, όπως παρατηρήσαμε, συμβαίνει όχι λίγες φορές.

Η παρούσα σύντομη μελέτη αποσκοπούσε σε τρεις κυρίως στόχους. Στο να παρουσιάσει τα προτάγματα των ακραιφνών και φανατικών (πιθανώς δε ζηλωτών ή θεμελιωτιστών) Γνησίων Ορθόδοξων Χριστιανών-παλαιοημερολογιτών, οι οποίες ανήκουν μεν στην ιδιωτική σφαίρα, αλλά διαδίδονται με διάφορους τρόπους: να τις συγκρίνει με τις απόψεις της επίσημης Εκκλησίας (και εδώ βρήκαμε αρκετές ομοιότητες) και, τέλος, να επιχειρήσει έναν εμπειρικό έλεγχο των απόψεων των Λίποβατς 1993, Γεωργιάδου 1996, Ψυχοπαίδη 1998 κ.λπ., ο οποίος εν πολλοίς απουσιάζει από τα έργα τους και έρχεται σε επίρρωσή τους. Τέλος, εν παραλλήλω επιθυμούσε να δείξει ότι οι ακραιφνείς ζηλωτικές-θεμελιωτιστικές (fundamentalist) απόψεις παρουσιάζουν ένα παράδοξο, ανήκοντας στην ιδιωτική σφαίρα. Δυστυχώς η έρευνά μας έδειξε (και με εμπειρικά στοιχεία) ότι ανήκουν και στη δημόσια.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Γεωργιάδου, Βασιλική, «Κοσμικό Κράτος και Ορθόδοξη Εκκλησία: Σχέσεις θρησκείας, κοινωνίας και πολιτικής στη μεταπολίτευση» στο Λυριντζής, Νικολακόπουλος, Σωτηρόπουλος (επιμ.) *Κοινωνία και Πολιτική. Όψεις της Γ' ελληνικής δημοκρατίας*, Ελληνική Εταιρεία Πολιτικής Επιστήμης / Θεμέλιο, Αθήνα 1996.
- Δελάλης, Σπύρος, «Κληρονόμοι ή Χρησικτήτες», περιοδικό *Νεανικοί Προβληματισμοί*, εκδ. Αποστολικής Διακονίας, τ. 38ο, 5-6/1998.
- Διαμαντόπουλος, Θανάσης, *Η Έννοια της Εξουσίας στη Σύγχρονη Πολιτική Επιστήμη. Απόπειρα ενός λειτουργικού ορισμού*, Σάκκουλας, Αθήνα Κομοτηνή, 1985.
- Ελεφάντης, Άγγελος, «Μόνο η Εκκλησία θα σώσει το Έθνος», περιοδικό *Ο Πολίτης*, δεκαπενθήμερος τ. 56, 25/9/1998.
- Καντιώτης, Αυγουστίνος (επίσκοπος Φλωρίνης), διάφορα άρθρα από την εφημερίδα *Χριστιανική Σπίθα*, Δεκεμβρίου 1997 και Ιανουαρίου 1998.
- Κοντογεώργης, Γεώργιος, «Η Θέση της εκκλησίας στην κοινωνία», εφημερίδα *Η Καθημερινή*, 21 Ιουνίου 1998.
- Λάμπρου, Σ., Χλιασουτάκης Ι., «Το Σύνδρομο της Επίκτητης Ανοσολογικής Ανεπάρκειας (AIDS) και η Εκκλησία», *Το Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών*, Τόμος Γ', τ. 12, Οκτώβριος 1993.
- Λίποβατς, Θάνος, «Ορθοδοξία και Εθνικισμός: δύο πτυχές της σύγχρονης ελληνικής κουλτούρας», *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, τ. 2, Οκτώβριος 1993.
- Λίποβατς, Θάνος, «Ορθός Λόγος και Θέληση στον Χριστιανισμό», *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, τ. 6, Νοέμβριος 1995.
- Μακρίδης, Βασίλειος, «Fundamentalismus: Προβλήματα ελληνικής απόδοσης του όρου», *Το Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών*, Τόμος Δ, τ. 14, Ιούνιος 1994.

Μαντάκης, Αντώνης, «Πολιτική Εξουσία και Εκκλησία», περιοδικό *Ο Πολίτης*, δεκαπενθήμερος, τ. 54, 26/6/1998.

Μαρξ, Καρλ, *Το Εβραϊκό Ζήτημα*, εκδόσεις Οδυσσέας, Αθήνα 1978.

Παρασκευαΐδης, Χριστόδουλος (επίσκοπος Δημητριάδος και εΐτα αρχιεπίσκοπος Αθηνών), *Ελληνορθόδοξη Αυτοσυνειδησία*, εκδόσεις Χρυσοπηγή, Αθήνα, χχ. circa 1981. Παρασκευαΐδης, Χριστόδουλος (επίσκοπος Δημητριάδος και εΐτα αρχιεπίσκοπος Αθηνών), *Λαός και Πίστη*, εκδόσεις Χρυσοπηγή, Αθήνα, χχ. circa 1981.

Weber, Max, *Essays in Sociology*, Routledge and Kegan Paul, London 1948 (1985 reprint).

Δίπτυχα της Εκκλησίας της Ελλάδος, Έκδοση της Αποστολικής Διακονίας.

Περιοδικά: *Νεανικοί προβληματισμοί και Πειραική Εκκλησία*, εφημερίδα *Χριστιανική Σπίθα* και *Εκκλησιαστική Αλήθεια* διάφορες εκδόσεις.

Προσωπικό αρχείο από φυλλάδια, έντυπα, εφημερίδες κ.λπ. εκδόσεων παραθρησκευτικών-παιονημερολογϊτικων οργανώσεων.